

TREBALL DE FI DE GRAU

JOVES TUTELATS I TRANSICIÓ CAP A LA VIDA INDEPENDENT

DES DE LA PERSPECTIVA DE L'EDUCADOR/A SOCIAL

Laia Garcia Bringué

Treball de Fi de Grau

Juny 2016

Educació Social

Universitat Autònoma de Barcelona

Mercè Jariot (Departament de Pedagogia Aplicada)

Índex

0. Resum	3
1. Introducció i definició del projecte.....	4
2. Objectius generals i específics	5
3. Marc teòric i estat de la qüestió	5
3.1. El procés de transició a la vida adulta.....	5
3.1.1. Procés d'autonomia i emancipació de l'administració	5
3.1.2. Com es treballa des de l'Administració?.....	12
3.1.3. Quin és el paper de l'Educació Social?.....	14
3.1.4. La transició cap a la vida independent des de la perspectiva de l'educador/a social	19
4. Disseny de la recerca	21
4.1. Tècniques de recollida d'informació	21
4.2. Població i mostra	23
4.3. Temporització.....	25
5. Resultats i anàlisi de la informació recollida	27
5.1. L'educador/a social en el servei.....	27
5.2. Transició cap a la vida independent dels joves tutelats	29
5.3. Propostes de millora	35
6. Conclusions i propostes de millora.....	38
7. Consideracions finals.....	41
8. Referències	42
9. Annexos.....	43
9.1. Enregistrament entrevistes.....	43

0. Resum

Aquesta memòria és el resultat d'un treball d'investigació dut a terme envers els i les joves tutelats i la seva transició cap a la vida independent, des de la perspectiva de l'educador/a social. El que pretén, doncs, és descobrir des de la visió d'aquests professionals i sempre tenint en compte el marc teòric existent, com és aquesta evolució cap a l'autonomia i quines propostes educatives es poden establir perquè sigui exitosa.

Per a la seva elaboració, s'ha realitzat una recerca de tipus qualitatiu, utilitzant la metodologia constructivista i sociocrítica, i dos instruments clau: l'entrevista i l'anàlisi de documents.

Paraules clau: jove, tutelat, transició, educador/a social

Resumen

Esta memoria es el resultado de un trabajo de investigación llevado a cabo sobre los/las jóvenes tutelados y su transición hacia la vida independiente, desde la perspectiva del educador/a social. Lo que pretende, pues, es descubrir desde la visión de estos profesionales y siempre teniendo en cuenta el marco teórico existente, cómo es esta evolución hacia la autonomía y qué propuestas educativas se pueden establecer para que sea exitosa.

Para su elaboración, se ha realizado una búsqueda de tipo cualitativa, utilizando la metodología constructivista y sociocrítica, y dos instrumentos clave: la entrevista y en análisis de documentos.

Palabras clave: joven, tutelado, transición, educador/a social

Abstract

This report is the result of a research carried out regarding young tutored people and their transition into independent life, from a social educator's perspective. We aim to discover from these professionals' view and always taking into account the existing theoretical framework, the nature of this evolution toward autonomy and which educational proposals can be classified as successful. For its elaboration, we have used a qualitative research type, utilising constructivist and sociocritical methodology, and two key instruments: the interview and document analysis.

Key words: young, tutored, transition, social educator

1. Introducció i definició del projecte

Actualment, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), ofereix un seguit de serveis que garanteixen el cobriment de les necessitats bàsiques dels menors en centres d'acollida fins que compleixen la majoria d'edat. Però, en quina situació es troben aquests joves quan el treball de l'Administració Pública arriba a la seva fi? Com és la seva transició cap a la vida independent, i com la perceben els educadors i educadores socials implicats?

Per tal d'analitzar aquest període replet de canvis i entrebancs, es realitzaran entrevistes en profunditat a sis educadors i educadores socials de Catalunya que, d'alguna manera, estan vinculats als Centres de Protecció a la Infància i l'Adolescència. D'aquesta manera, es profunditzarà en l'opinió d'aquests professionals, pilars fonamentals per al desenvolupament de les diverses tasques en aquest tipus de servei.

Alhora, també es durà a terme un anàlisi documental amb l'objectiu d'adquirir una visió àmplia de l'estat actual de la qüestió, i que servirà de recolzament teòric durant el desenvolupament de la memòria.

El que va empènyer la idea d'aquest Treball de Fi de Grau va ser el propi interès de l'estudiant per aproximar-se a aquest tipus de recurs, i poder observar com funciona aquella part que està més amagada de l'ull públic i que només els propis usuaris i usuàries i els i les professionals que hi treballen coneixen realment. D'aquesta manera, es podrà veure aquest procés de transició des d'una altra perspectiva, i es procuraran buscar propostes de millora.

Tot i que són relativament pocs els estudis que s'han realitzat envers aquesta temàtica, podem entreveure quina n'és la situació actual. Els i les joves que arriben a la majoria d'edat i que han estat vinculats al sistema de protecció de menors estan obligats a madurar de cop i a començar a decidir per ells/es mateixos/es, sense el recolzament de la família. Aquest període és intens i abasteix decisions que marcaran la resta de les seves vides. Com veuen els professionals de l'educació aquest impàs?

Per tal de procurar respondre aquesta pregunta, el present document s'estructura en set parts ben diferenciades: el *marc teòric i estat de la qüestió*, on s'hi realitza una recerca bibliogràfica sobre el tema i on s'hi exposen, de forma resumida, les aproximacions legals i l'estat de la qüestió a Catalunya; els *objectius generals i específics*; el *disseny de la recerca*; l'*anàlisi i interpretació de la informació* recollida; els *resultats*; i les *conclusions*.

2. Objectius generals i específics

L'objectiu general d'aquesta recerca és exposar propostes de millora envers l'etapa de transició cap a la vida independent dels joves tutelats.

D'aquest objectiu general, se'n despleguen uns d'*específics*, que ens permetran aprofundir en la qüestió que s'aborda:

- a. Conèixer com es duu a terme la transició cap a la vida independent dels joves tutelats, des de la perspectiva de l'educador/a social.
- b. Analitzar quins són els factors que influeixen en la transició dels joves tutelats cap a la vida independent.
- c. Descriure quin és el paper de l'educador/a social en aquest procés.

3. Marc teòric i estat de la qüestió

L'objecte d'estudi d'aquesta recerca se centra en la transició cap a la vida independent per part dels i les joves ex-tutelats i ex-tutelades. Aquest apartat del treball pretén contextualitzar la recerca a partir dels conceptes bàsics en que s'emmarca, i també aproximar-se al procés que viuen els adolescents quan han de fer front a l'emancipació de l'Administració que els ha protegit mentre eren menors.

3.1. El procés de transició a la vida adulta

Per delimitar el tema de la investigació, és necessari tractar el procés de transició a la vida adulta dels i les joves ex-tutelats i ex-tutelades, així com la seva progressiva adquisició d'autonomia cap a l'emancipació. A més, també cal parlar de la importància de l'acompanyament a aquest jovent durant aquesta etapa, i quin n'és el paper de l'Administració, i més concretament, de l'educador/a social.

3.1.1. Procés d'autonomia i emancipació de l'administració

La Secretaria de la Joventut (2008) revela que només un 15,8% dels joves entre 20 i 24 anys té una vida independent fora del nucli familiar (el 84,2% segueix vivint amb els pares) i que el 54,6% de la població entre 25 i 29 anys encara no ha abandonat l'habitatge familiar.

Pel que fa als joves dins el sistema de protecció, aquesta emancipació ha de ser, com ja s'ha esmentat, als 18 anys. Catalunya és una de les poques comunitats autònomes que compta amb un servei d'atenció als joves ex-tutelats en el que s'ofereixen avantatges per a l'accés a l'habitatge, a la formació, a la inserció laboral i ajudes econòmiques (Bertran *et al.*, 2011).

Ponce (2008) assegura que l'objectiu principal de l'ASJTET¹ és assegurar que tot procés iniciat, seguit i finalitzat amb una jove o un jove li depari una situació millor a aquella en què es trobava a l'inici. També afirma que el treball d'acompanyament realitzat per aquesta Àrea de Suport el que procura és "acondicionar" la jove o el jove d'acord amb la societat. Aquest recolzament s'intenta proporcionar tant en l'habitatge com en el treball, i amb suficients recursos personals i socials, per tal de garantir l'emancipació dels subjectes.

Però, ha de ser el/la jove qui s'adapti a la societat? O bé aquesta qui s'acondicioni a aquests joves? Sembla ser que els recursos dels que disposem actualment en la societat catalana no són els suficients per garantir una òptima inserció dels i les joves ex-tutelats/ades. Però, abans de determinar si el recolzament que se'ls proporciona és l'adequat o no, és necessari definir el concepte d'*emancipació*.

El terme prové del llatí "*emancipatio*" o "*emancipatiōnis*", que significa l'"acció de deixar lliure". L'Enciclopèdia Catalana descriu el concepte com: l'acció d'emancipar o emancipar-se. D'una manera més extensa, *emancipació* es refereix a l'autonomia, alliberació o independència d'un o més individus en relació a un poder, una tutela, autoritat o un altre tipus de dependència, subjecció, submissió o subordinació. Dins l'àmbit del dret civil, però, es defineix l'*emancipació* com: l'estat civil de la persona, intermedi entre la majoritat i la minoritat, caracteritzat per l'extinció de la pàtria potestat i l'atorgament al menor d'edat d'una capacitat d'obrar semblant a la que gaudeix el major d'edat.

Tot i així, la definició més acotada i clara és la que ofereix la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014), definint l'emancipació com "*la transició d'una situació de protecció a una situació d'autonomia*". Així doncs, podem afirmar que emancipar-se significa començar a prendre les pròpies decisions, assumint-ne la responsabilitat i les conseqüències. Aquesta emancipació va lligada amb el fet de ser autosuficient i de satisfer-se les necessitats bàsiques per desenvolupar-se amb èxit en la societat en la que es viu, com són l'habitatge, l'alimentació, o la salut. L'emancipació es desenvolupa a diferents

¹ Àrea de Suport a Joves Tutelats i Ex-tutelats

edats i diversos ritmes, sempre depenent de l'educació rebuda i les etapes vitals de cada individu.

Segons Bàrbara (2009), els nois i noies que es troben al voltant de la majoria d'edat comparteixen un fet comú: estan en un moment vital molt important, replet de canvis físics i emocionals. I aquesta etapa s'agreuja i dificulta en el cas dels joves ex-tutelats.

Aquests han de dur a terme un traspàs d'una situació a una altra sense el suport d'una família o uns recursos estables. Han d'enfrontar-se a tota una sèrie de canvis sense els serveis suficients. Actualment, hi ha una gran manca de mitjans que permetin a aquests joves abordar l'emancipació d'habitatge, un aspecte clau en aquest procés.

Una estratègia que s'utilitza a Espanya i Catalunya és l'allargament de l'estada en centres de menors per un període d'uns mesos a més de dos anys (Taula d'entitats del TSS de Catalunya, 2015). Altres, però, deixen de ser responsabilitat de l'Administració de cop i volta, i només opten a una prestació econòmica (rendes mínimes d'inserció) sempre que compleixin tots els requisits, i a les que poden accedir a partir dels 18 anys.

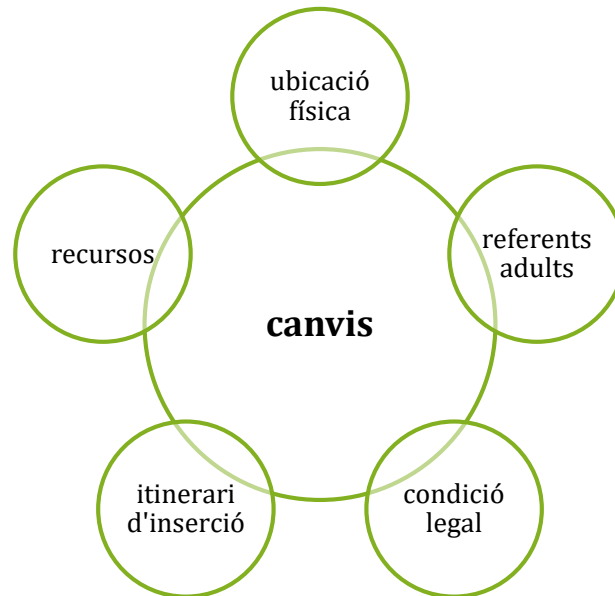
Però, i si un/a jove no opta a aquest ajut? I si aquest no és suficient per a emancipar-se? Els i les joves requereixen un acompanyament després de deixar la seguretat que els ofereix el sistema de protecció. Un cop abandonen els sistemes residencials, són molt pocs els adolescents que estan realment preparats per afrontar-se al canvi i fer una transició cap a la vida adulta. Tal com indica Bàrbara (2009), han de tirar endavant sense la maduresa, l'experiència, els recursos econòmics ni la xarxa social de suport necessària per fer-ho.

Així doncs, l'emancipació significa el mateix per a un/a jove ex-tutelat/da que per a un/a altre/a jove? És evident que les dificultats que se'ls presenten són ben diferents, i aquells joves que han estat tutelats han de tirar endavant malgrat els entrebancs. Se'ls considera, doncs, *subjectes resilients*, terme emprat per la mateixa autora, Bàrbara (2009). La resiliència és definida al Diccionari de la Llengua Catalana com la "*capacitat de l'individu per a afrontar amb èxit una situació desfavorable o de risc, i per a recuperar-se, adaptar-se i desenvolupar-se positivament davant les circumstàncies adverses.*"

Aquestes persones han de fer front a un seguit de canvis que caracteritzen aquesta etapa de transició cap a l'emancipació (veure *Figura 2*). Canvien d'habitatge i de companys/es, i també canvien d'educadors i professionals de referència; ja no estan protegits per la llei de protecció de menors, sinó per la de tots els ciutadans adults en general; passen de formar-se a haver de treballar; i de tenir les necessitats bàsiques cobertes a haver de guanyar-s'ho

per ells mateixos. En definitiva, es tracta d'un canvi accelerat: *“una transició obligada en un període curt de temps”* (Bàrbara, 2009).

Figura 2. Canvis que pateixen els joves ex-tutelats durant la seva emancipació

Font: elaboració pròpia a partir de Bàrbara (2009)

A tot aquest seguit de variacions, cal afegir-li l'estat emocional en el que es troben aquestes persones. Mentre han format part d'un centre de menors, la presa de decisions no ha estat quelcom massa recurrent per a ells, i tot se'ls fa una gran muntanya. A més, quan aquesta etapa d'emancipació comença, pretenem que els joves assoleixin de cop totes les capacitats i habilitats per fer-li front; però hem de saber que la preparació per a aquest pas de vital importància s'ha d'anar treballant progressivament, durant tota la intervenció educativa. Tal com afirma la Taula d'entitats del TSS de Catalunya (2015), *“es necessita treballar fórmules d'inclusió social que els facin sentir-se partícips, a través dels espais de socialització i dels àmbits educatius o legals, entre d'altres. Els joves van adquirint un rol cada cop més actiu i implicat amb la seva realitat i als 18 anys acompanyats per l'educador poden afrontar la realitat a partir d'un treball previ”*.

Comas (2008) constata que la *“incertesa i la complexitat són les condicions que descriuen millor l'entorn dels adolescents de les societats occidentals (tan dels que hi neixen com dels que hi arriben), que hauran de créixer sense saber clarament què s'espera d'ells o d'elles, i*

sense tenir un model normatiu clar respecte al qual adequar-se o transgredir-lo". I aquesta incertesa encara és més gran quan hi ha una manca de xarxa de suport. El nombre i la qualitat de connexions que tenen aquests joves amb altres ciutadans són menors que les de la majoria de la població, i a més, presenten poques habilitats socials per desenvolupar-se en contextos normalitzats.

Varis informes demostren que l'edat d'emancipació de la població general al nostre país es troba al voltant dels 30 anys, sent una de les més altes d'Europa (Ballester, 2014). A més, aquestes transicions cada vegada són més fragmentades i donen peu a l'anomenat 'efecte boomerang', segons el qual molts joves decideixen tornar a la llar familiar en temps de necessitat. És per aquesta raó, entre d'altres, que el nucli familiar esdevé el pilar fonamental en aquesta etapa de transició, proveint al jove suport econòmic, pràctic i emocional durant un llarg període de temps. Així doncs, i tal com s'ha esmentat anteriorment, els problemes són majors quan es tracta de joves ex-tutelats, ja que hi ha una absència de suport familiar efectiu.

No hem d'oblidar que la crisi social i econòmica ha jugat un paper essencial en aquest panorama, agreujant-lo i convertint aquest moment en un dels més complexos de la trajectòria de vida de les persones. Segons l'estudi realitzat per Jariot *et al.* (2008), *"la majoria dels joves ex-tutelats, el 40,9%, es veuen obligats a tornar amb la seva família biològica en el moment de sortir del centre"*, tornant, així, al nucli d'on havien estat apartats per considerar-se inadequat per al desenvolupament del menor.

Els autors López Peláez i Segado (2009) determinen quins són els factors de protecció i de risc en els processos de transició a l'edat adulta:

Figura 3. Factors de protecció i risc en els processos de transició a l'edat adulta

Variables	Factors de protecció	Factors de risc
Educació	Escolarització obligatòria Estudis de nivell mig o superior	Sense estudis Baixa qualificació Formació obtinguda inadequada per ofertes del mercat de treball
Feina	Feina fixa o estable Feina molt ben remunerada	Manca d'experiències laborals prèvies Feina precària, irregular

Economia	Ingressos procedents de la feina Prestacions per atur Ingressos aportats per la xarxa familiar	Absència de prestacions contributives Sous baixos Manca de suport econòmic familiar
Família	Suport dels pares o de la parella	Debilitament o manca de llaços familiars
Institucional	Utilització dels recursos de les institucions públiques	Desconeixement i desvinculació de les prestacions de suport
Salut	Estratègies proactives d'aprenentatge Nivell de formació adient en matèria de la salut	Incapacitat per dur a terme un procés d'aprenentatge adient Manca de formació Baixa autoestima

Font: López Peláez i Segado (2009) citat a Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2014).

Així doncs, són diverses les variables que influeixen en aquest procés de transició cap a la vida independent per part dels joves tutelats, i que cal tenir en compte mentre són responsabilitat del Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència en risc, i també més endavant.

En cadascuna d'aquestes variables hi distingim factors que reforcen la realització dels propis projectes personals, i altres que determinen la vulnerabilitat individual i social dels joves.

Pel que fa a l'*educació*, cal focalitzar-nos en el fet que afirmen varis autors: la intervenció educativa a partir dels 12-14 anys dels joves tutelats té un paper molt rellevant en la preparació cap a la seva majoria d'edat. L'educació és una eina de transformació social que ens proporciona habilitats i competències útils per al nostre desenvolupament personal, social i professional, i si aquesta no es garanteix o bé es proporciona precàriament, dificulta la inserció dels joves. Tot i així, el suport a cada persona ha de ser diferent, adaptant-se a la situació de cadascuna.

Els autors López Peláez i Segado (2009) afirmen en el seu estudi que l'augment de la vulnerabilitat social dels joves està vinculat a la configuració del mercat laboral. Així doncs, en l'àmbit de la *feina* actualment, podem constatar que hi ha molta flexibilitat en els

diversos aspectes laborals, com en la jornada de treball, la organització de les funcions a realitzar o la precarietat dels contractes. Els i les joves perceben com quelcom “normal i acceptat” el fet que les feines temporals tinguin una major exposició als riscos laborals, restant-li importància i atenció; i d’aquesta manera, acceptant feines amb salaris, horaris i condicions precàries.

Respecte l'*economia*, és necessari esmentar de nou el fet que des de la crisi econòmica que començà l'any 2008 a Espanya, hi ha una major exposició a riscos de pobresa. El col·lectiu de joves té un major risc, i en el cas dels joves ex-tutelats, aquest augmenta considerablement, ja que així ho determinen els factors de risc (absència de prestacions contributives, sous baixos i manca de suport econòmic familiar). Així doncs, podem constatar que un dels majors perills d'exclusió és la pobresa, que ve determinada per diferents factors que interactuen entre sí, com la desnutrició, la falta d'una vivenda digna, l'educació, la feina, la falta d'inclusió en tots els nivells que ofereix el nostre ambient social,...

Pel que fa a la variable *família*, abasta un factor de risc crucial: el debilitament o la manca de llaços familiars. El desenvolupament de les relacions familiars ens proporciona enfortir la pròpia autonomia i definir la nostra identitat, així com tenir un punt de suport essencial per al nostre desenvolupament. Quan els llaços dins el nucli familiar o la nostra parella són dèbils o fins i tot inexistents, és inevitable tenir un sentiment de soledat i desemparament.

En l'àmbit *institucional*, podem afirmar que la majoria de joves ex-tutelats desconeixen les prestacions de suport de les institucions públiques i s'hi senten desvinculats. És així doncs, que en molts casos no utilitzen els recursos que se'ls ofereixen, fent, d'aquesta manera, més difícil la seva transició cap a la vida independent.

Per últim, cal parlar de la *salut*, una dimensió bàsica de la vida. Els autors López Peláez i Segado (2009) recuperen de Sweeting *et al.* que les conductes relacionades amb la cura del propi cos es defineixen en funció de l'entorn laboral, de les pràctiques més o menys saludables en les que es socialitzen els joves en diferents contextos, i del consum de substàncies com l'alcohol o el tabac. Els joves ex-tutelats no han rebut, en molts casos, una formació adient en matèria de salut; a més, presenten nivells d'autoestima baixos i una manca de referents, fet que els fa incapaços de dur a terme un procés d'aprenentatge adient i uns hàbits saludables.

Així doncs, com hem vist, són diverses les variables que determinen quins són els factors de protecció i de risc en els processos de transició a l'edat adulta (veure *Figura 3*):

l'educació, la feina, l'economia, la família, les institucions, i la salut. Tot i així, aquestes són canviants i depenen de la situació de cada subjecte. Els itineraris dels joves no són lineals en cap cas, sinó que tenen avenços i retrocessos. En aquests moments de retrocés és necessari donar-los suport a través de la intervenció educativa, fent-los descobrir formes de vida diferents i ajudant-los a ampliar la seva xarxa social.

3.1.2. Com es treballa des de l'Administració?

En primer lloc, cal saber que només en aquells infants en situació de desemparament (i no en situació de risc) hi ha una separació del seu nucli familiar, ja que es troben en una situació en què li manquen els elements bàsics per al seu desenvolupament personal.

La protecció dels infants i adolescents en aquesta situació és competència de la Generalitat de Catalunya, concretament del Departament de Benestar Social i Família. Segons el Síndic de Greuges (2009), hi ha tres ens autònoms amb responsabilitats diferents: la Direcció General d'Infància i Adolescència (DGAIA), l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Ex-tutelats (ASJTET) i l'Institut Català d'Acolliment i Adopció (ICAA).

Segons el Síndic de Greuges (2009), amb el temps s'han anat reconeixent les necessitats dels joves ex-tutelats i contemplant legalment les mesures que s'havien de posar en marxa en aquest àmbit per tal d'estendre la protecció de l'Administració als joves majors d'edat. La creació de l'ASJTET i de les mesures d'atenció als joves ex-tutelats respon a la preocupació *"manifestada per directors i educadors dels centres residencials, que cada any veien marxar del centre joves sense recursos personals, familiars i socials suficients per fer front amb plena autonomia la transició a la vida adulta"*. Així mateix, es va detectar que *"sense aquests nivells d'autonomia, i sense aquests suports addicionals, l'abandonament del sistema de protecció de la infància pot derivar en processos d'exclusió social"* (Síndic de Greuges, 2009).

L'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Ex-tutelats (ASJTET), tal com indica Ponce (2008), és una unitat de la Secretaria d'Infància i Adolescència que acompanya de manera individualitzada determinat jovent en un procés voluntari de millora social. Aquest acompanyament el realitza amb recursos propis i de la xarxa social, a través de programes en diversos àmbits: socioeducatiu, psicològic, d'habitatge, econòmic, sociolaboral i jurídic.

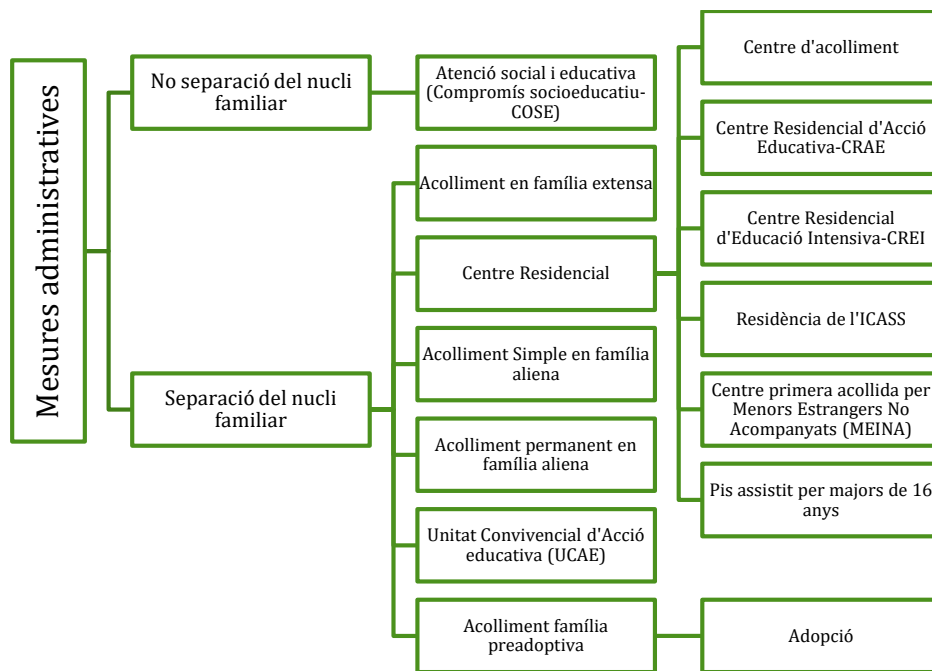
S'encarrega de donar suport i accés als recursos i serveis per a joves tutelats, ex-tutelats i amb dificultats socials; i el que pretén evitar és que aquests tornin al seu nucli familiar al

trobar-se sense els recursos suficients. D'aquesta manera, es defuig la possibilitat de reproduir l'impacte negatiu dels models familiars.

La població atesa per aquest recurs engloba tres grans perfils: els joves atesos en un recurs de la DGAIA que requereixen una resposta alternativa a la seva problemàtica; els joves ex-tutelats majors de 18 anys que requereixen acabar el seu procés d'emancipació; i els joves menors que entren en el sistema de protecció a la infància i no tenen història institucional i les seves característiques no aconsellen utilitzar els recursos residencials habituals (Ponce, 2008 i Síndic de Greuges, 2009). Aquest estudi, doncs, es centra en els esmentats en segon lloc: els joves ex-tutelats majors d'edat que han d'emancipar-se.

Aquests joves poden haver estat separats del nucli familiar a través de diverses mesures administratives (veure *Figura 1*).

Figura 1. Mesures administratives contemplades al Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència en risc

Font: Elaboració pròpia a través de Torralba, (2011); Síndic de Greuges, (2009); Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA) (2009)

Cal focalitzar-nos, però, en quina és l'actuació per part de l'Administració en el procés d'emancipació dels joves ex-tutelats, i quina és la tasca de l'educador/a social en

l'acompanyament d'aquests joves. També s'hi procuraran esmentar possibles propostes de millora, recolzades per la informació de diversos autors.

Els professionals de referència als recursos residencials d'atenció a la infància i l'adolescència són educadors i educadores socials. Només als centres específics l'equip educatiu es complementa amb l'equip tècnic -psicòleg, pedagog, treballador social- (Marzo, 2009).

3.1.3. Quin és el paper de l'Educació Social?

El present apartat pretén focalitzar-se en la tasca de l'educador/a social en aquest moment d'afrontament a la nova situació d'autonomia obligada per part dels joves ex-tutelats.

Jariot *et al.* (2015) constaten que *la transició a la vida independent dels joves tutelats per l'Administració requereix el disseny de plans i actuacions que s'iniciïn en els centres i es mantinguin després que els abandonin*. No es tracta de proporcionar eines als joves just abans del moment de deixar de ser tutelats, sinó que és necessari un treball a llarg termini, un acompanyament progressiu per tal de garantir l'adaptació dels subjectes a la societat.

Però, tal com s'ha esmentat anteriorment, la situació de crisi ha empitjorat la situació: els recursos són limitats i la presència d'un professional específic com l'educador/a social és totalment necessària, però inexistent, ja que no podem trobar la figura de l'orientador en els centres ni protocols específics per a preparar el desinternament i el seguiment dels joves (Jariot *et al.* 2008).

Els joves han viscut experiències que els han generat malestar emocional, i moltes desvinculacions, fet que els provoca una manca d'autoconfiança. A més, es veuen estigmatitzats per la resta de la població, i és inevitable concebre a la resta de joves com a persones diferents. La tasca dels educadors ha de procurar que els joves sentin propera la seva acció, i alhora, han de fomentar la seva autonomia. Han de veure que són importants, i que poden enfrontar-se a aquest canvi.

Segons l'Associació Estatal d'Educació Social (2007), l'educador/a social ha de tenir una sèrie de capacitats per al seu desenvolupament. Aquestes s'estructuren en blocs, que es refereixen a les competències bàsiques, de primer ordre, en la seva professió.

1. Competències relatives a capacitats comunicatives: Capacitat per expressar-se de forma satisfactòria i per comprendre diferents codis referents als diferents contextos socioculturals i professionals. Coneixement i maneig de les tecnologies d'informació i comunicació, amb la finalitat d'incrementar les possibilitats de codificar i ampliar el

coneixement i la informació necessària en l'exercici professional, enriquint les formes d'expressió i comunicació.

2. Competències relatives a capacitats relacionals: Capacitat de relacionar-se amb altres persones o grups a través d'una escolta activa i de formes d'expressió clares, utilitzant els diferents mitjans i canals de comunicació de què disposa el context social on es desenvolupa la pràctica professional, així com de les perícies i destreses necessàries per posar grups en relació i mobilitzar-los per al desenvolupament d'accions de promoció de la cultura i la participació ciutadana.

3. Competències relatives a capacitats d'anàlisi i síntesi: Capacitat per comprendre les situacions socials i educatives, diferenciant els fets que les componen, per establir una visió dels diferents elements que entren en joc. Sense oblidar la capacitat d'anàlisi i síntesi de les pròpies pràctiques i, per tant, el coneixement i l'habilitat per analitzar les destreses del professional i els efectes que produeixen d'acord amb finalitats i objectius.

4. Competències relatives a capacitats crítico-reflexives: Capacitat per a l'estudi i la comprensió dels contextos socials, polítics, econòmics, educatius, així com dels significats, interpretacions i accions que s'hi produeixen.

Capacitat per contrastar les causes i els efectes de les diferents lògiques posades en joc en aquests contextos, amb la finalitat de prendre decisions basades en criteris i principis reconeguts i avalats per la professió.

Perícia per afavorir pràctiques socioeducatives construïdes des de lectures personals o col·lectives de la realitat social i institucional en què es desenvolupa.

Sensibilitat i destresa dels educadors i educadores socials per reflexionar sobre el coneixement pràctic, el saber estratègic i les decisions a prendre, possibilitant noves realitats i significats més propers a les aspiracions de justícia i equitat de les professions socials.

5. Competències relatives a capacitats per a la selecció i gestió del coneixement i la informació: Capacitat per seleccionar, en el continu flux d'informacions que produeixen les nostres societats, aquelles que resultin més rellevants i decisives per a la institució o els organismes en què treballen les educadores i els educadors socials.

Habilitat per distingir, prioritzar i atorgar sentit a les informacions i verbalitzacions que els educadors i les educadores socials reben de part dels subjectes de l'educació o d'altres

professionals, amb la finalitat d'objectivar, tant com sigui possible, el treball educatiu que cal realitzar i/o la derivació a altres professionals.

Pel que fa a les funcions de l'educador/a social dins, específicament, dels serveis socials de protecció, Marzo (2009) afirma que són les següents:

- *Coordinar les directrius dels serveis socials amb el treball educatiu que es duu a terme en el recurs residencial. Sintonia educativa externa/interna.*
- *Registrar i actualitzar la informació necessària per participar en les reunions amb els serveis socials.*
- *Programar i actuar tenint en compte el marc jurídic de protecció a la infància.*

Aquestes funcions són de caràcter general i no esmenten el tracte més personal amb els joves. Cal tenir en compte les emocions, ja que aquestes persones se senten soles, i els envaeixen sentiments d'inseguretat, ràbia i por. És per això que hi ha una gran necessitat de formació per part dels educadors al voltant de les qualitats personals, relacionals i competencials.

Tal com indica la Taula d'entitats del TSS de Catalunya (2015), és necessari que els educadors i educadores que acompanyen a aquests joves i adolescents es mostrin propers, i donin suport a les seves necessitats i demandes. També cal que siguin empàtics i tinguin habilitats comunicatives, a l'igual que emprin un discurs transparent i sincer. Aquesta figura també ha de ser flexible i capaç d'adaptar-se a situacions canviants i incertes, i tenir facilitat per treballar en equip. Finalment, i fent referència a la part més emocional i molt important, cal treballar la frustració envers els valors de l'altre, la paciència, la creativitat i el sentit de l'humor. Així doncs, i seguint les indicacions de Camacho (2013), la intervenció educativa *"ha de partir i desenvolupar-se sobre la construcció d'una relació forta entre l'educador i el jove: l'establiment del vincle educatiu"* i ha d'abastar quatre àrees: *"la cognitiva, la de les actituds i els valors, la de les capacitats comunicatives i habilitats socials i la de les habilitats instrumentals"*.

Però, com ja s'ha comentat, aquest treball ha d'anar més enllà i donar-se en els contextos no residencials, procurant proporcionar eines al jove i també a la seva família, i d'aquesta manera, donar-li el suport suficient per a la transició cap a la vida independent. L'educador, doncs, *"té la funció de donar a les famílies un suport educatiu que serveixi per oferir models i estratègies d'interrelació entre pares i fills, alternatius a la seva experiència"*

vital; i, en fi, oferir un suport i un acompanyament educatiu, que parteixi de l'estudi de cada situació de risc i del projecte d'intervenció individual que s'elabori" (Martos, 2006).

Bàrbara (2008) assegura, doncs, que *"reforçar aquests joves en aquesta etapa d'emancipació implica molt més que adoptar-los de les eines necessàries per superar una etapa de transició. Suposa, per a molts d'ells, tenir una oportunitat de reconstruir les seves debilitats i enfortir el potencial que tenen inhibit, per tal d'optimitzar els propis recursos i incorporar-se a la societat normalitzada com a adults amb les mateixes condicions que qualsevol altre ciutadà jove".*

Pel que fa a la tasca d'orientació per als joves prèvia al seu desinternament, l'estudi realitzat per Jariot et al. (2008) afirma que la preparació per al desinternament comença, en la majoria dels centres, dos o un any abans que aquest es doni.

Després del desinternament del subjecte, *"normalment es pacten unes línies d'acció per aquesta autonomia entre el jove i el centre en funció del destí. Així, si el jove torna a la família, es dissenya un apropament progressiu, però si, contràriament, assumeix la seva plena autonomia, se'l forma en aspectes econòmics i d'autonomia en la vida quotidiana – apart de la laboral- (Jariot et al. 2008).* Tot i així, molts centres no posseeixen un pla de seguiment establert, i en la majoria de casos aquest es realitza de manera informal sempre que el jove ho accepti. És només en el cas de retorn al nucli familiar quan es realitza un seguiment formal per part de l'EAIA.

Podem afirmar, segons el mateix estudi, que existeixen diverses vies informals a través de les quals els centres coneixen la situació dels joves després del seu desinternament:

Figura 4. Vies en què els centres coneixen la situació dels joves ex-tutelats

Font: elaboració pròpia a partir de Jariot et al. (2008)

Així doncs, podem determinar que aquest procés de transició cap a la vida adulta té diverses mancances. Caldria la figura d'un professional (educador/a social) que es dediqués, exclusivament, al desinternament i al posterior seguiment d'aquests joves que abandonen els centres. És necessari que l'educador/a actuï com a mediador dins l'entorn del jove, i a més, que li doni el suport que requereix.

Podem afirmar que la funció prioritària de l'educador/a social és estar amb el/la menor, acompanyant-lo en tot el seu procés, és a dir, escoltar-lo i donar-li suport canalitzant els seus anhels i interessos. El professional esdevé un model referencial per al jove pel que fa a normes de conducta, valors socials i actituds.

Però, el que pretén aquest estudi és conèixer quina és la perspectiva dels educadors i educadores socials envers la transició dels joves tutelats cap a la vida independent. Amb quines dificultats es troba aquesta part de la població? Quins recursos se'ls ofereix? Quines propostes de millora contemplen?

3.1.4. La transició cap a la vida independent des de la perspectiva de l'educador/a social

L'estudi realitzat per Bertran *et al.* (2011), que dona a conèixer la perspectiva dels professionals responsables dels serveis de tutela, envers el plantejament d'independència dels joves del sistema de protecció, estableix dues categories de temes tractats:

- *Responsabilitats, plans d'acció, tasques i recolzament dels serveis enfocats als joves que abandonen el sistema de protecció.*
- *Opcions educatives per als joves tutelats i ex-tutelats. Prioritat dels aspectes acadèmics dins el sistema de protecció.*

Cada categoria engloba diversos temes a tractar. Pel que fa al primer, podem afirmar que, tal com s'ha esmentat en punts anteriors, l'ASJTET es planteja donar una resposta integral a les necessitats dels joves en el seu moment de transició a l'abandonar el recurs de protecció; i ho fa a través de varis programes: *habitatge, formació i inserció sociolaboral, ajuda econòmica, acompanyament jurídic, recolzament socioeducatiu i suport psicològic* (Bertran *et al.*, 2011).

Segons diversos educadors socials entrevistats en el mateix estudi, l'ASJTET proporciona ajudes en l'àmbit de l'habitatge i l'economia, però si tots els joves tutelats recorreguessin a aquest servei, es col·lapsaria.

Pel que fa a la formació, dins el centre residencial hi ha una tendència generalitzada a orientar als joves cap a una formació a curt termini i enfocada a treballar als 18 anys, quan surten del centre. El fet és que aquesta formació no acostuma a ser reglada, i com a conseqüència, els joves queden fora del sistema. Així doncs, i com planteja l'autor de *Los itinerarios educativos de los jóvenes ex-tutelados* (2011), la orientació ha d'enfocar-se cap a una formació professional, o bé acadèmica? I, aquesta formació ha de ser reglada (amb reconeixement i continuïtat) o no reglada (més residual i sense continuïtat en el sistema formal)? El problema radica en la orientació que reben o en la falta de les seves capacitats per seguir uns estudis postobligatoris? O bé en la necessitat de treballar?

El present estudi pretén, doncs, respondre aquestes preguntes (entre d'altres), i aproximar-nos a una realitat que és poc estudiada: com és la transició cap a la vida independent dels i les joves tutelats/des, des de la visió dels professionals que els acompanyen.

4. Disseny de la recerca

Dur a terme una recerca implica utilitzar diversos mètodes i tècniques de recopilació d'informació, ja sigui la lectura, l'observació, les preguntes o una combinació d'estratègies. Escollir un mètode o un altre dependrà de la disciplina, dels objectius establerts i del tipus d'investigació.

Més que per l'objecte d'estudi, les investigacions es diferencien per la metodologia emprada. S'entén per metodologia el procés que segueix la investigació. Cal distingir entre dos tipus bàsics d'investigacions: les quantitatives (descriptives o experimentals) i les qualitatives. La investigació quantitativa resumeix les diferents experiències com si fossin semblants: les quantifica. En canvi, la qualitativa s'interessa per l'experiència tal com la viu el participant.

En aquesta recerca és necessari adoptar una perspectiva qualitativa, ja que estudia fenòmens que no són quantificables. Més que la generalització de resultats, el que pretén aquesta investigació és aprofundir en el coneixement d'un tema, identificar la naturalesa de la realitat i sobretot, tenir en compte els aspectes subjectius de l'experiència.

Té en compte que no hi ha una única veritat i que són moltes les variables i visions que entren en joc. El que pretén aquest estudi, doncs, és descriure i explicar unes realitats acostant-se a la pràctica, però sempre des d'una base teòrica preexistent. La perspectiva metodològica emprada està orientada al canvi i a la presa de decisions, i s'engloba dins el paradigma sociocrític.

4.1. Tècniques de recollida d'informació

Tenint en compte que es tracta d'una recerca qualitativa, s'han emprat dues tècniques molt utilitzades: la documentació i l'entrevista.

La *cerca d'informació* consisteix en la lectura, comprensió i anàlisi crítica de documents elaborats per altres. Així doncs, aquesta documentació s'ha realitzat a partir de fonts secundàries especialitzades en els diferents àmbits que tracten el tema dels i les joves ex-tutelats i ex-tutelades residents a Catalunya. Aquestes abasten textos acadèmics, articles de revistes d'educació, pedagogia i sociologia, tesis doctorals, estudis i investigacions d'autors especialitzats, documents estatals i autonòmics, entre d'altres.

Després de completar la primera fase de revisió de literatura envers la temàtica, la segona fase de la investigació consisteix en realitzar una sèrie d'entrevistes a informants clau.

L'entrevista utilitza la comunicació verbal per obtenir informació sobre un tema, i consisteix a mantenir una conversa més o menys estructurada amb un testimoni.

Per conèixer una realitat com la dels joves ex-tutelats i la tasca dels educadors i educadores socials en la transició d'aquest grup poblacional cap a la vida independent, cal situar els elements en un temps i un espai. És per això que cal acostar-s'hi, parlar-hi i que amb la seva pròpia veu, la dels professionals que els acompanyen, puguin relatar què fan i com ho fan.

Així doncs, la tècnica emprada, l'entrevista, es caracteritza en aquest cas per ser semiestructurada, amb preguntes preestablertes però obertes on els entrevistats i entrevistades construeixen les seves pròpies respostes; i individual.

Les preguntes formulades a les persones entrevistades s'agrupen en diversos blocs tenint en compte els objectius específics de la investigació: l'educador/a social en el servei; la transició cap a la vida independent dels joves tutelats; i propostes de millora.

La taula que es presenta a continuació correspon al guió d'entrevista emprat (*Figura 5*):

Figura 5. Guió entrevista

BLOC 1: L'educador/a social en el servei
<ul style="list-style-type: none"> • Quines són les teves funcions com a educador/a social del servei?
<ul style="list-style-type: none"> • Quin és el paper de l'Educació Social en l'acompanyament dels joves ex-tutelats?
<ul style="list-style-type: none"> • Quina és la teva intervenció pel que fa a la transició dels joves cap a la vida independent?
<ul style="list-style-type: none"> • Quina influència creus que té el fet de disposar d'una figura de referència en el procés d'emancipació dels joves?
<ul style="list-style-type: none"> • Creus disposar de suficients eines a l'hora de realitzar les teves funcions dins el servei?
<ul style="list-style-type: none"> • T'has format de forma reglada específicament en aquest àmbit?
BLOC 2: Transició cap a la vida independent dels joves tutelats
<ul style="list-style-type: none"> • Creus que els nois i noies ex-tutelats que provenen de recursos de protecció tenen les mateixes oportunitats a l'hora d'emancipar-se?
<ul style="list-style-type: none"> • Amb quines dificultats es troben els joves en la seva transició cap a la vida independent?

<ul style="list-style-type: none"> • Quines conseqüències tenen aquestes dificultats en el seu futur?
<ul style="list-style-type: none"> • Com es treballa des del teu recurs l'acompanyament dels joves cap a la seva emancipació?
<ul style="list-style-type: none"> • Consideres que l'edat d'emancipació establerta pels joves tutelats s'adapta a les seves necessitats i capacitats?
<ul style="list-style-type: none"> • En quina mesura creus que influeix el fet de rebre prestació econòmica en el procés d'emancipació dels i les joves?
<ul style="list-style-type: none"> • Penses que el fet de rebre prestació econòmica suposa un suport real per als joves en l'àmbit sociolaboral?
<ul style="list-style-type: none"> • Com creus que ha influenciat la crisi econòmica als joves ex-tutelats?
BLOC 3: Propostes de millora
<ul style="list-style-type: none"> • Quins canvis creus que s'haurien d'implantar per tal de garantir la igualtat d'oportunitats entre els joves ex-tutelats? I en relació a la població en general?
<ul style="list-style-type: none"> • Quins recursos caldria per tal de garantir una transició òptima dels joves tutelats cap a la vida independent?
<ul style="list-style-type: none"> • Quins creus que són els aspectes forts i febles de les polítiques socials que influeixen en el procés d'emancipació dels joves ex-tutelats?

Font: elaboració pròpia

Finalment, s'elaborarà una transcripció de les entrevistes realitzades, amb un buidat no literal, centrat en les respostes que es consideren rellevants i transcrivint literalment les més significatives.

4.2. Població i mostra

Per a la realització d'aquesta investigació, s'ha seleccionat una mostra de la població, que inclou 6 subjectes, per tal de reflectir realitats múltiples. Tots ells tenen alguna relació amb els i les joves ex-tutelats, i poden proporcionar quina és la seva visió envers la transició d'aquests cap a la vida independent. A continuació s'exposa una taula (*Figura 6*) amb la informació bàsica dels subjectes entrevistats.

Figura 6. Subjectes mostra d'investigació

Nom	Servei on treballen
P. Gómez	CODA 1- Centre d'Acollida
M. Garcia	Llar Juvenil de Vic - CRAE
J. Noel	SSASJE
A. Sol	Toni Inglès - CRAE
N. Gregori	EAIA Vallès Oriental (coordinadora)
E. Casas	EAIA Vallès Oriental (educadora)

Font: elaboració pròpia

A continuació, s'explica, de forma breu i concisa, el funcionament bàsic d'aquests serveis esmentats, ja que és necessari conèixer en quins recursos treballen els subjectes entrevistats.

Un *centre d'acollida* és un centre residencial per a l'atenció immediata i transitòria de l'infant i adolescent de zero a divuit anys que ha de ser separat del seu nucli familiar mentre es realitza el diagnòstic de la situació i es determina la mesura que cal aplicar. L'objectiu d'aquest centre és, per tant, l'observació, el diagnòstic, la guarda i l'educació en les situacions d'urgència de les persones menors en alt risc social. En el cas del subjecte d'aquesta investigació, es tracta del centre CODA 1, a Barcelona, per on hi passen més de 400 joves a l'any.

Un *CRAE* és un servei que ofereix a l'infant o adolescent de zero a divuit anys un recurs alternatiu a un medi familiar inexistent, deteriorat o amb greus dificultats per cobrir les seves necessitats bàsiques. En el cas de la Llar Juvenil de Vic, es tracta d'un CRAE vertical, de 26 places i concertat; i en el cas de Toni Inglès, d'un CRAE de 20 places per a infants i adolescents d'entre 3 i 18 anys.

El *SSASJE* és el servei que gestiona la percepció de la prestació econòmica prevista a la Llei 13/2006 per joves ex-tutelats (18- 21 anys) per la DGAIA amb la finalitat de consolidar els seus processos d'emancipació. La seva tasca consisteix en elaborar un Pla de Treball Individualitzat -PTI- amb cada jove, i en realitzar el seguiment del procés mitjançant les tutories i les coordinacions necessàries a cada territori. Aquest pla de treball contempla diverses àrees: habitatge, formació, inserció laboral i seguiment socioeducatiu.

L'*EAIA (Equip d'Atenció a la Infància i Adolescència)* és l'equip de professionals de l'àmbit psicològic, pedagògic i social distribuït territorialment, i es dedica a la valoració, actuació i atenció d'infants en risc de desemparament, així com el seguiment i el tractament de les seves famílies. L'objectiu és donar resposta a situacions i necessitats de les persones menors d'edat que requereixen, pel seu abordatge, una especialització tècnica. En el cas d'aquesta investigació, s'ha establert contacte amb l'EAIA del Vallès Oriental.

4.3. Temporització

El treball s'ha vertebrat a través d'un cronograma definit que contemplava les fases principals de la investigació. Cal constatar que es va realitzar una primera tutoria individual el 29 d'octubre per tal de començar a establir quin seria el tema de recerca. Durant els mesos de novembre i desembre es va dur a terme una àmplia lectura de diversos articles per tal d'anar matisant l'objecte d'investigació.

	Gener		Febrer		Març		Abril		Maig		Juny
	1 - 15	15 - 31	1- 15	15 - 29	1 - 15	15 - 31	1 - 15	15 - 30	1 - 15	15 -31	1 - 14
0.Resum 1.Introducció i definició del projecte											
2.Objectius generals i específics											
Tutoria individual: lliurar i revisar el pla de treball											
3.Marc teòric i estat de la qüestió											
4.Disseny de la recerca											
Entrevistes Tutoria individual: lliurar i revisar l'informe de progrés											
5.Resultats i anàlisi de la informació recollida											
6.Conclusions i propostes de millora											
7.Referències											
Tutoria individual: tancament del treball											

5. Resultats i anàlisi de la informació recollida

En aquest punt es realitza un buidat no literal de les entrevistes realitzades, centrat en les respostes que es consideren rellevants i transcrivint literalment les més significatives, per tal de realitzar el seu anàlisi i interpretació. La informació obtinguda s'agrupa, a l'igual que les entrevistes, en tres blocs temàtics: l'educador/a social en el servei; transició cap a la vida independent dels joves tutelats; i propostes de millora.

5.1. L'educador/a social en el servei

D'entre els diversos professionals entrevistats, les funcions varien però totes tenen una tasca en comú: donar suport i acompanyar als joves tutelats i ex-tutelats de Catalunya, per ajudar-los a prendre decisions. En aquest apartat, doncs, es pretén contextualitzar el treball dels diversos educadors i descobrir com duen a terme la seva tasca.

Tant les dues educadores que treballen en CRAEs com l'educador de Centre d'Acollida constaten que la seva tasca és la de vetllar per l'educació i la cura dels nois i noies tutelats/ades. Els acompanyen en la realització de les tasques diàries, com també de les activitats que es realitzen en el centre; i els proporcionen tutories personalitzades. Treballen aspectes com els hàbits d'estudi, d'higiene, d'habilitats socials, de resolució de conflictes, valors, etc. i duen a terme acompanyaments mèdics, terapèutics, escolars, extraescolars i familiars.

El treballador del SSASJE, tutor de 120 joves, afirma que la seva tasca té dues vessants, una de reconeguda, i una altra de menys acceptada.

“Una tasca educativa, però al mateix temps, encara que no es vulgui reconèixer, també de control; i d'acompanyament, sobretot” (Educador social del SSASJE).

Pel que fa a les professionals de l'EAIA, que tenen 40 joves de les quals són referents, i 40 més dels quals són co-referents, realitzen un seguiment individualitzat d'aquells joves que estan en un centre, però sobretot d'aquells que es troben en família extensa o aliena (treball a domicili, a l'escola,...). Aquest recurs té la responsabilitat de fer el seguiment i enviar informes de cada jove a la Generalitat, dos cops l'any, indicant-ne la seva situació i també la de la seva família.

Així doncs, el paper de l'educador social és un paper de vincle, confiança, suport i referència, i és clau per tal que aquests joves puguin continuar disposant d'una ajuda per viure un procés d'emancipació digne i profitós.

En referència a la seva intervenció en la transició d'aquests joves cap a la vida independent, l'educador del Centre d'Acollida afirma que es comença a treballar amb un jove després que l'equip tècnic hagi elaborat un informe sobre aquest, per saber-ne l'historial i la situació actual.

“Si els queda poc temps per la majoria d'edat, se'ls mostra les opcions que tenen un cop abandonin el centre, sempre i quan el jove compleixi les normes de funcionament del centre. Aquells que tenen conductes conflictives, no se'ls garanteix un recurs posterior a la seva estada al centre. Les places són limitades i no tots els joves en disposen” (Educador social del Centre d'Acollida).

Així doncs, els joves han de demostrar que desitgen avançar i viure en una situació millor, i els professionals del recurs han de veure evident una conducta positiva i constructiva per part d'aquests.

Des del SSASJE es duu a terme una atenció directa, amb entrevistes mensuals, creant així, un espai obert de confiança perquè els joves puguin explicar les seves dificultats i problemàtiques i se'ls pugui assessorar.

En els CRAEs, se suposa que la majoria d'hàbits bàsics estan assolits abans d'arribar a la majoria d'edat, i es centren en que puguin encarar tasques molt més concretes, com fer-se sols la bugaderia, ajudar a fer el menjar, gestionar-se sols la setmana en quant a permisos, dinàmiques, tasques i realització de gestions de manera autònoma (metge, banc, etc.).

Així doncs, fins que els joves no s'estan encaminant cap a la majoria d'edat, als 16 anys aproximadament, no comencen a treballar-se uns objectius molt més específics en relació a l'autonomia. És a partir d'aquí que s'elabora un pla personalitzat adaptat a les necessitats i capacitats de cada jove.

Ser la figura de referència d'un jove tutelat o ex-tutelat no és una tasca fàcil i la experiència és una molt bona eina d'aprenentatge per fer front a les situacions que se li poden plantejar a un/a professional en aquest àmbit.

“Vaig passar de la inexperiència total a l'experiència, però amb els anys m'adono que cada vegada dispo de més eines a l'hora de treballar amb joves” (Educatra social del CRAE de Vic).

L'educador social del Centre d'Acollida afirma que, al ser un centre que abasta un nombre de joves tan elevat, els processos es van repetint constantment. S'aprèn amb la pràctica, i també observant a la resta de companys i companyes, amb qui es treballa colze a colze.

Qualsevol dubte que es presenti es pot consultar, perquè tota la informació està molt pautada i reglada.

Tot i així, la professional del CRAE del Penedès, explica que més que eines sempre falten molts més recursos humans en aquests tipus de serveis, obligant als treballadors a donar un tracte menys específic en els diferents moments vitals en què es troben els nois i noies.

“Falta un bon programa d’emancipació que ens permeti treballar l’autonomia des d’una perspectiva de temps més àmplia i òptima” (Educatora social del CRAE de Vilafranca del Penedès).

L’educadora social del CRAE de Vic afirma que la reflexió en la pràctica és essencial, a l’igual que el treball en equip i la coordinació. En alguns casos, el procés d’acompanyament i suport pot resultar frustrant pel professional, ja que el pla pot ser boicotejat o bé no acaba de seguir-se per part del jove.

“Se li exigeix molt, i arrossega algunes dificultats i problemàtiques que ho fan tot encara més complicat” (Educatora social del CRAE de Vic).

Pel que fa a la relació entre els professionals i els joves un cop aquests ja han abandonat el centre, podem afirmar que la majoria segueixen mantenint contacte. Aquest és voluntari i no ve exigit per les normes dels diferents recursos; i en moltes ocasions ve incentivat pels mateixos educadors/es.

“Si es crea un vincle fort, l’educador s’interessa pel jove un cop aquest ja ha abandonat el centre. És a nivell personal.” (Educatore social de Centre d’Acollida).

El professional ha estat el seu referent durant molt de temps i sol a qui primer acudeixen en cas de tenir alguna dificultat o problema en el seu procés de transició cap a la vida independent. És per això que tots els entrevistats comenten la importància de mantenir una figura de referència per continuar l’acompanyament educatiu més enllà de la majoria d’edat, quan deixen la seguretat que els ofereix el sistema de protecció.

5.2. Transició cap a la vida independent dels joves tutelats

En aquest punt s’analitzarà com es duu a terme la transició cap a la vida independent dels joves tutelats. Quines oportunitats i dificultats presenten en comparació amb la resta de la població, i com es treballa des de cada recurs la preparació per fer front a aquest canvi?

És evident, i recolzant-nos en la recerca bibliogràfica realitzada prèviament, que els i les joves ex-tutelats no disposen de les mateixes oportunitats que la resta, ja que se'ls exigeix que s'emancipin molt abans i de manera molt ràpida i comprimida.

“És una prova-error constant” (Educador social del SSASJE).

Segons l'estudi Eurostat (2013), la mitjana d'edat d'emancipació a Europa es situa als 26,1 anys, mentre que a Espanya, situat en vuitena posició, és als 28,9 anys de mitjana. Com pretenem, doncs, que joves amb una gran càrrega emocional i amb una manca de suport important, s'emancipin de la mateixa manera als 18 anys, que la resta de joves en una situació normalitzada als 29 anys?

“En el moment que provenen de famílies desestructurades i que han de forjar-se el seu futur sols [...] ja no disposen de les mateixes oportunitats de base que un altre jove amb una vida més normalitzada (per més que nosaltres hi intervinguem i realitzem aquest acompanyament)” (Educatora social del CRAE de l'Alt Penedès).

Aquests joves tenen dificultats, sobretot, en l'àmbit de la formació. Se'ls exigeix que entrin al món laboral de seguida i no tenen la possibilitat de formar-se en estudis post-obligatoris, fet que marca diferència a nivell salarial i d'oportunitats vitals i culturals. El fet de disposar d'una feina és important per poder garantir una vida normalitzada i amb unes rutines diàries.

“Acostumen a ser nanos (hi ha excepcions) que tenen un nivell formatiu baix [...] i una trajectòria d'estudi poc definida. A més, no tenen recolzament familiar i aquesta etapa crítica s'allarga més” (Educatora social de l'EAIA).

El procés de socialització també és complex, ja que tendeixen a relacionar-se amb els joves del centre i un cop l'abandonen els és difícil fer noves amistats. A més, els resulta complicat gestionar-se els diners (ja siguin estalviats o els que se'ls proporciona amb la prestació econòmica dels 18 als 21 anys), i la cerca d'habitatge és complexa.

“Són persones que a nivell de relacions tampoc són fàcilment adaptables” (Educatora social de l'EAIA).

Un altre punt afegit és el fet de l'estigmatització que reben aquests joves un cop abandonen el centre, i quina és la visió que la societat té d'aquest col·lectiu. Evidentment, parteixen d'un punt amb moltes desavantatges en comparació amb la resta de la societat, però no hem d'etiquetar-los. Cal fer visible la temàtica i conscienciar a la població a través dels mitjans de comunicació o l'escola.

“Ser ex-tutelat ja és un estigma i és complicat crear-se una vida després del centre” (Educador social de Centre d’Acollida).

Però les professionals de l’EAIA afirmen que aquest sentiment té més a veure amb com ho viuen els propis joves que en com els veu la societat. Hi ha joves que, depenent del recurs de protecció del que provenen i de la seva personalitzat, passen més desaparecebuts; altres ni expliquen la seva situació per por al rebuig i a l’estigmatització.

“Depèn de la consciència que tenen de per què han estat tutelats. Si ells ho tenen clar, el fet d’anar a un centre és un alliberament. Per aquests és més fàcil que s’adaptin a la situació que els que no accepten la mesura que se’ls proposa” (Educatora social de l’EAIA).

Aquests joves, un cop abandonen el recurs de protecció, tenen diverses opcions: alguns, sense perdre l’esperança, tornen amb la seva família biològica, però en la majoria de casos el resultat no és positiu. En algunes ocasions es prova un retorn progressiu al nucli familiar, però són els mateixos joves que s’adonen que no funcionarà. La major part ha de llogar una habitació en un pis que s’ajusti a les seva situació econòmica, o bé accedir a un pis tutelat per l’ASJET. La pitjor dificultat amb la que es troben és no rebre el suport de la família.

“És un moment molt important i delicat on, com hem dit, sorgeixen molts dubtes i incerteses de futur, de si estaran escollint la millor opció, el desig de tornar a casa, etc.” (Educatora social del CRAE de l’Alt Penedès).

L’EAIA és qui treballa amb les famílies, però es tracta de nuclis estancats en una situació, poc modelables, i el treball resulta complicat pels professionals. El primer objectiu d’un centre d’acollida ha de ser que el noi o la noia estigui el més a prop possible del seu nucli familiar.

Quan compleixen els 18 anys, i tenint en compte tots els entrebancs amb els que es troben, a molts joves els ve una crisi de por i d’incertesa, i requereixen molt acompanyament.

“Per un costat volen fer un pas endavant, però per l’altre hi ha la inseguretat i la por de fer el pas i emancipar-se. Tenen dificultats afegides a tota la part emocional” (Educatora social de l’EAIA).

A més, aquestes dificultats s’agreugen quan es tracta de joves amb certes discapacitats, ja que no poden emancipar-se de manera normalitzada i és necessari iniciar un procés d’incapacitació per tal de proporcionar-los una figura de suport continuada. També

trobem els casos de les noies joves embarassades, o dels joves MEINA, que tenen complicacions afegides.

Tot i que puguem delimitar quines són les oportunitats i dificultats que se'ls presenten a aquests joves que provenen d'un recurs de protecció, és complicat definir, acuradament, en quina situació es troba cadascun d'ells, ja que cada cas és particular i únic.

“Dins d’unes situacions que es poden definir d’una manera més o menys ajustada, cada cas és un món” (Educadora social de l’EAIA).

Pel que fa al treball de preparació per aquesta transició cap a la vida independent que es duu a terme als diferents recursos, podem afirmar que als CRAEs i Centres d’Acol·lida aquest comença al voltant dels 16 anys, depenent del cas. S’elabora un pla personalitzat i es comença a fer un procés progressiu d’emancipació, procurant no dur a terme canvis forçats i bruscos. Es treballen aspectes com l’administració dels diners o la cerca de feina.

Aquells joves que no han tingut un comportament i actitud adequats dins el centre, no se'ls proposa un recurs posterior. Al CRAE de l’Alt Penedès s’hi ha creat l’*habitació de finalistes* per tal de facilitar aquesta etapa final al centre, i destinada a aquells joves amb una imminent emancipació o perquè l’equip de professionals valora que el/la jove està suficientment preparat per poder treballar aquest procés d’autonomia.

“El CRAE disposa de cinc habitacions i sempre intentem que una d’elles sigui la que anomenem “habitació de finalistes” [...].Els nois d’aquesta habitació disposen d’una normativa més flexible però també d’un sistema motivacional molt més exigent.” (Educadora social del CRAE de l’Alt Penedès).

Des de l’EAIA i el SSASJE, aquest acompanyament cap a la vida independent es duu a terme de forma diferent, ja que no es treballa des de dins el centre. Les professionals de l’EAIA afirmen que aquest procés és diferent depenent del recurs d’on provingui el jove, i amb cada cas es fa un pla concret per mirar què és el que necessita.

“El treball més directe que podem fer nosaltres és quan estan amb família extensa, però temes com l’emancipació es treballen directament amb el jove” (Educadora social de l’EAIA).

El procés d’acompanyament que es fa és d’informació i suport, moltes vegades físic, a recursos com l’Àrea de Benestar, l’Àrea de Suport als Joves Ex-Tutelats, als Serveis Socials, etc. I comença a partir dels 16 anys, tractant temes com l’autonomia. Recentment, s’ha enviat un fulletó informatiu als joves, al lloc on resideixen, per indicar-los on poden

demanar ajuts un cop esdevenen majors d'edat. Aquest serveix de suport a l'EAIA per mostrar quins són els recursos dels que disposen els joves ex-tutelats.

Pel que fa al SSASJE, els professionals elaboren un PTI (Pla de Treball Individualitzat) per garantir que els i les joves compleixen una sèrie de requisits i objectius per rebre la prestació econòmica de 663.97€ al mes. Tot i així, no tots ells decideixen gaudir-ne.

“Hi ha joves que no volen ser controlats i decideixen no accedir a la prestació” (Educador social del SSASJE).

I quina influència té aquesta prestació econòmica en el procés d'emancipació dels joves ex-tutelats? Tenint en compte la opinió de tots els professionals entrevistats, aquest ajut suposa un suport real per als joves, facilitant-los l'accés a l'habitatge i l'alimentació.

Tot i així, en moltes ocasions, quan compleixen els 21 anys i deixen de rebre la prestació, els joves no han tingut l'oportunitat de formar-se i segueixen tenint moltes dificultats per tenir una vida normalitzada.

“La franja que és considerada actualment per treballar el tema de l'emancipació arriba fins als 21 anys, però està molt acotat a un perfil. Una possibilitat seria poder treballar en aquesta franja d'edat però també amb els nanos que no compleixen els requisits establerts” (Educatora social de l'EAIA).

O bé es podria recuperar, més endavant, aquests joves que no compleixen els requisits en el moment que assolixen la majoria d'edat i que estiguin disposats a fer ús del servei que ofereix l'EAIA, de suport i acompanyament.

El professional del SSASJE explica quins són els requisits per rebre prestació econòmica:

- Residir legalment a Catalunya
- Patir una situació de necessitat (no poder fer front a les despeses essencials per al manteniment propi o de les persones que integren la unitat familiar, i tenir uns ingressos personals inferiors a una vegada i mitja l'indicador de renda de suficiència).
- Haver complert 18 i no haver complert 21 anys
- Estar tutelat en el moment d'arribar a la majoria d'edat
- Viure de manera autònoma i fora del nucli familiar

- Seguir un PTI establert per l'òrgan competent i que s'ha d'estructurar, com a mínim en els àmbits d'habitatge, formació, inserció laboral i seguiment socioeducatiu, i que ha de contenir objectius, activitats previstes, període d'execució i criteris d'avaluació periòdica i final.

Seguint en la línia de les professionals de l'EAIA, podem afirmar que la revisió d'aquests requisits fóra necessària. La franja d'edat que comprèn és massa acotada i seria necessari proporcionar aquest ajut fins que, realment, el/la jove s'hagi estabilitzat econòmicament. A més, caldria ampliar el radi d'actuació i donar la prestació a aquells joves que no hagin estat necessàriament tutelats en el moment d'arribar a la majoria d'edat. Cal buscar, però, que aquests joves compleixin la seva part del 'tracte' i assoleixen els objectius que se li han proposat, i que facilitin aquest procés aportant-hi el màxim per part seva.

"Requisits més flexibles i adaptats a les necessitats i capacitats d'aquests joves" (Educatora social de l'EAIA).

Tot i que suposa un suport real i gairebé essencial per a molts joves ex-tutelats, en moltes ocasions les despeses no s'equivalen a la prestació que se'ls dona.

Per últim, seria adequat parlar de la situació de crisi que hem patit (i seguim patint), i com aquesta ha afectat als joves ex-tutelats. Anteriorment hi havia més oportunitats per aquelles persones que no estaven formades, i l'accés al món laboral no era tan restringit.

"Mentre que els altres joves es poden seguir formant perquè els poden ajudar des de casa, cada vegada demanen més qualificació per feines menys qualificades, [...] hi ha menys oportunitats laborals... i la crisi ho ha agreujat" (Educatora social del CRAE de Vic).

Així doncs, la crisi econòmica ha afectat a tota la població, però de manera encara més greu als joves ex-tutelats. Les retallades han estat presents en molts àmbits, i els pressupostos cada vegada són més ajustats.

"Actualment hi ha una demanda major a l'oferta de places existent [...]; és veritat que les places han augmentat, però també ho han fet els casos de joves tutelats" (Educatora social de l'EAIA).

Perquè, si és cert que aquesta situació ha suposat un greuge per als joves ex-tutelats, també ho ha significat per a moltes famílies, que s'han trobat en condicions precàries i han hagut de renunciar a la tutela dels seus fills o filles, que han esdevingut tutelats per la Generalitat.

5.3. Propostes de millora

En aquest últim apartat d'anàlisi, s'hi exposen les propostes de millora en relació al procés de transició dels joves ex-tutelats cap a la vida independent: quins canvis i recursos són necessaris implantar, i quin n'és el paper de les polítiques socials actuals.

L'educadora social del CRAE de Vic assegura que fóra essencial un suport més a nivell psicològic, ja que l'educador/a aconsegueix crear un vincle fort i esdevenir un suport vital per aquests joves, però la majoria arrossegueu conflictes emocionals que enterboleixen aquests processos d'emancipació i el dificulten.

"A vegades no veuen les coses clares, s'enlluernen molt amb la família biològica [...], fins ara tenien un plat a taula, un sostre,... però ara els demanem que siguin ells els que ho facin tot. És un impàs que provoca molta por i ansietat. Els educadors no disposem de les eines per oferir més ajuda de caire psicològic. Cal treballar les pors, com veuen el futur, la situació familiar, etc." (Educadora social del CRAE de Vic)

L'aspecte més comentat entre els professionals entrevistats és referent a l'edat. Tots ells afirmen que caldria retardar l'edat d'emancipació fins als 22 anys com a mínim, i també l'edat fins la que reben prestació econòmica (adaptar-ho a més enllà dels 21 anys) per tal que els joves estiguin estables econòmicament i puguin seguir formant-se, i no es trobin en situació de (tant) desavantatge respecte la resta de la població.

"Equiparar-ho més a la població en general. Al centre no són prou autònoms [...], caldria un altre tipus de recurs que s'adaptés a la seva edat" (Educadora social del CRAE de Vic).

Un altre factor que ha estat esmentat pels diferents professionals és el fet de canviar els requisits per accedir a la prestació econòmica entre els 18 i els 21 anys. Tots coincideixen en què l'ajuda econòmica és clau per a garantir un procés d'emancipació positiu, i aquest hauria d'estar a l'abast de més joves.

"La franja que és considerada actualment per treballar el tema de l'emancipació arriba fins als 21 anys, però està molt acotat a un perfil. Una possibilitat seria poder treballar en aquesta franja d'edat però també amb els nanos que no compleixen els requisits establerts. O aquests nanos que no compleixen els requisits en el moment que assoleixen la majoria d'edat, poder recuperar-los més endavant, quan estiguin disposats a fer ús d'aquest servei" (Educadora social de l'EAIA)

Així doncs, aquests requisits haurien de ser més flexibles i adaptats a les necessitats i capacitats d'aquests joves.

Pel que fa a la formació, en punts anteriors s'ha evidenciat que aquesta és un aspecte vital per als joves ex-tutelats, a l'igual que per a la resta de la societat. Disposar de formació garanteix unes condicions laborals més òptimes, amplia el ventall d'oportunitats sociolaborals, i assegura un futur més estable. El fet de disposar d'una prestació econòmica i/o d'estar tutelats/des fins als 22 anys (com a mínim) facilitaria que aquests joves continuessin formant-se. A més, des de l'EAIA s'expressa la necessitat d'organitzar els recursos territorialment, de forma diferent per tal que els i les joves no hagin de canviar de lloc tan contínuament.

"Molts joves han de canviar de centre, de família, de psicòleg, etc. perquè aquests estan organitzats territorialment. Aquest canvi continu de tantes coses marca molt i caldria solucionar-ho" (Educatora social de l'EAIA).

A més, tots ells afirmen que és necessari un treball previ a l'abandonament del recurs de protecció. Però cal un treball real i que mostri resultats palpables, on es prepari als joves per a les situacions adverses amb les que es podran trobar en un futur.

"La feina no s'ha de començar just quan hi ha el problema, sinó que hi ha coses que s'han de fer prèviament: que hi hagi més famílies d'acollida, que aquestes estiguin més informades del paper que hauran de tenir,..." (Educatore social del Centre d'Acollida).

Així doncs, és necessari que els joves hagin treballat certs aspectes per tal d'arribar a la majoria d'edat en millors condicions. No es tracta de realitzar un canvi exprés, sinó d'assimilar tot el que es va treballant i que aquest esdevingui una persona autònoma i autosuficient.

Els professionals afegeixen que també caldria una tasca de conscienciació a la població, per tal de promoure l'acolliment en família aliena, i també per formar aquelles famílies que siguin d'acollida, per explicar-los que el seu paper és fonamental per garantir una òptima transició d'aquests joves cap a la vida independent.

Pel que fa als recursos existents, tots els professionals coincideixen en que aquests no són suficients per garantir una transició òptima quan els joves abandonen els centres. Esmenten que les esperes per pisos tutelats són molt llargues, i les places als centres són limitades.

"Seria molt important que tots els recursos disposessin d'un programa encarat a la emancipació on els joves poguessin viure de primera mà un simulacre del que suposa emancipar-se" (Educatora social del CRAE de l'Alt Penedès).

A més, també recalquen, com s'ha dit anteriorment, la situació d'aquells joves amb problemes mentals o algun tipus de discapacitat, o bé les mares joves o els MEINA, que requereixen recursos més adequats a les seves necessitats. S'ha dissenyat un nou tipus d'acolliment per tal de garantir que aquests joves amb dificultats disposin d'una família aliena d'acollida que estigui preparada per fer front al seu acompanyament i suport.

Aquest acolliment especialitzat o UCAE (Unitat Convivencial d'Acció Educativa) està orientat a aquells infants o adolescents que, degut a les seves circumstàncies i/o característiques especials, tenen dificultats per accedir a l'acolliment ordinari. Les famílies són seleccionades i qualificades per la seva titulació, formació i experiència en l'àmbit de la infància i l'adolescència. Està destinat, segons l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció, a aquells infants o adolescents amb diversitat funcional i necessitats educatives especials (malaltia crònica, trastorns de conducta, discapacitat, grups de germans, etc.). Així doncs, podem afirmar que hi ha, en poca mesura, certa voluntat per innovar en polítiques socials i augmentar i millorar els recursos existents, però que, en moltes ocasions, difícilment passa a la pràctica real.

“Hi ha un nou tipus d'acolliment que la nova llei preveu, l'UCAE, però que no s'ha acabat de desenvolupar. Es tracta d'acolliment en família aliena, però més professionalitzat, amb famílies més preparades” (Educadora social de l'EAlA).

Per últim, cal fer referència a les polítiques socials, que se centren en examinar aquells aspectes de l'economia, la societat, la població i la política que són necessaris per l'existència social digna, i que pretenen reduir desigualtats, millorar l'eficiència i la qualitat de vida, alliberar a la societat de quotes de pobresa i augmentar la participació i la inclusió social dels ciutadans.

Els professionals asseguren que els joves ex-tutelats són un col·lectiu una mica oblidat, i que Espanya i Catalunya es troben a la cua d'Europa pel que fa a les polítiques socials en aquest àmbit. Caldria, com s'ha esmentat anteriorment, sensibilitzar a la gent, divulgar la necessitat de disposar de famílies d'acollida, i ser capaços d'interioritzar aquesta figura acollidora. A més, també seria requerit crear un clima més càlid dins els centres per tal que els joves puguin desenvolupar-se de forma més adient. Caldria treballar aspectes com la rotació dels professionals, la grandària dels centres, o la inestabilitat en les figures de referència.

“Les polítiques socials s’haurien d’anar revisant regularment. No ocupen un lloc prioritari en la llista de pressupostos de polítiques actuals. Cal més inversió” (Educador social del Centre d’Acollida).

Així doncs, les polítiques socials actuals garanteixen aspectes com l’assessorament legal als joves, o la prestació econòmica, però deixen altres aspectes en l’oblit que caldria treballar prèviament a l’abandonament del recurs de protecció.

6. Conclusions i propostes de millora

A través de la revisió bibliogràfica realitzada i de les entrevistes a diversos professionals que treballen amb joves tutelats i ex-tutelats, s’ha procurat donar resposta al fenomen que va motivar la realització d’aquesta recerca: com és la transició cap a la vida independent dels joves tutelats des de la perspectiva dels i les educadores socials.

En referència al paper de l’educador/a social en el procés d’emancipació dels joves ex-tutelats, podem afirmar que és essencial. Aquest dóna suport i acompanyament, creant un clima de confiança, per tal d’assessorar als joves en la presa de decisions. Els professionals treballen constantment en equip i aprenen en la pràctica, en el seu dia a dia, i destaquen la necessitat de reflexionar en la pràctica per tal de desenvolupar una pràctica professional de qualitat.

Es destaca la importància d’una figura de referència per als joves, però també s’esmenta que es tracta d’una tasca complexa i, en algunes ocasions frustrant. Els i les joves han de demostrar que desitgen seguir avançant i progressant a través d’una conducta positiva i constructiva en les tasques diàries, les activitats que es duen a terme, o les tutories personalitzades.

Quan aquests joves s’apropen a la majoria d’edat, s’elabora un Pla Individualitzat per a ells i d’aquesta manera, es comença a treballar tot allò relacionat amb l’autonomia. Aquest procés es duu a terme de forma comprimida i ràpida, i s’ha evidenciat que és necessari un treball previ, que es realitzi al llarg de l’estada del jove al recurs de protecció i que garanteixi l’assoliment de coneixements i capacitats que li permetin una emancipació òptima. Des de la Taula d’entitats del Tercer Sector Social (2015) es ressalta que *“és necessària l’acció preventiva en el treball amb els adolescents i joves abans de la majoria d’edat als 18 anys. L’augment del treball vers la seva autonomia personal i social fent-los més participants i responsables del seu propi procés els serà útil alhora que comptarà amb més garanties d’èxit del procés d’emancipació en complir els 18 anys”*.

Molts d'aquests joves, al complir la majoria d'edat, decideixen trobar un pis de lloguer o bé tornar amb la família biològica. Aquesta última decisió no sempre aporta els resultats esperats pel jove i el treball amb aquestes famílies és complicat, ja que es tracta de nuclis estancats i rígids, difícilment moldejables.

Els joves ex-tutelats es troben amb certes dificultats a l'hora d'emancipar-se, d'entre les quals podem destacar: el procés de socialització, ja que la majoria de joves només es relacionen amb els companys/es del centre i, degut a la seva experiència vital poden tenir càrregues psicològiques que impedeixin l'establiment de relacions interpersonals amb altres joves fora del recurs; la dificultat per administrar-se els diners, ja que pocs d'ells disposen de les eines per fer-ho; i la cerca d'habitatge.

A més, també cal esmentar la manca de suport familiar, un element clau en la transició cap a la vida independent de qualsevol jove; i la necessitat de formació per tal de garantir unes condicions laborals favorables. Aquests àmbits encara han estat més agreujats durant l'època de crisi econòmica, i han suposat grans entrebancs per als joves ex-tutelats.

Així doncs, és necessari que aquests joves disposin d'una prestació econòmica per tal de garantir la continuïtat en els estudis i facilitar la cerca d'habitatge. Aquesta prestació suposa un ajut real per als joves, però fóra necessari canviar-ne els requisits, ja que redueixen el nombre de beneficiaris i no s'adapten a les necessitats del col·lectiu; i ampliar l'edat fins que aquests tinguin certa estabilitat econòmica i no depenguin de l'ajut.

Aquests joves, al sortir del recurs de protecció, també es troben amb l'estigmatització de la societat. Són joves que són fàcilment etiquetats i prejudicats, i és per això que és necessari un treball a nivell de tota la població, per tal que aquest col·lectiu es faci més visible i ajudes com l'acolliment en família aliena sigui quelcom més acceptat i interioritzat.

Si la tasca proactiva no es du a terme, cal preparar aquests joves per la seva integració en la societat, proporcionant-los suport psicològic per fer front a aquesta situació, i per poder superar els sentiments que els envaeixen durant aquest procés, com la por, la inseguretat o la incertesa.

Cal afegir que un aspecte que ha estat fonamental en la recerca d'informació ha estat la necessitat d'avançar l'edat d'emancipació. Demanem a aquests joves que esdevinguin independents als 18 anys, quan la majoria de la població, en situació més favorable, encara no ha pogut fer-ho. *"Se debe tener en cuenta el nivel de madurez y no la edad cronológica del joven"* (Jarriot et al., 2008).

Haurien de crear-se més recursos i de més qualitat, per tal de garantir una bona transició d'aquests joves cap a l'edat adulta, i per això és necessària una major inversió. Tal com afirma Ballester (2014), *"l'administració ha d'assumir la seva responsabilitat. Per aquests motius, ha arribat el moment de dissenyar una política de suport efectiu a aquests joves que els hi doni garanties de disposar de suport, si el necessiten, fins al menys els 24 anys"*.

Cal remarcar la importància de la col·laboració i el treball en xarxa, i també del voluntariat, ja que tal com destaca Camacho (2013) s'han de *"saber construir diferents tipus d'intervenció educativa, a través del treball en xarxa i interdisciplinari"*. El fet de disposar de persones voluntàries que donin suport als joves ex-tutelats *"posa en contacte realitats molt diferents, i beneficia a joves i a voluntaris i, de retruc impacta positivament a la societat en general"* (Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2014). Ofereixen als joves la seva dedicació, un exemple a tenir en compte, una obertura a noves oportunitats i a la creació de noves xarxes, en altres paraules, un testimoni vital que pot complementar, molt positivament, la tasca dels professionals.

La col·laboració i el treball en xarxa entre diferents agents socials ha anat a l'alça i ha suposat un creixement i maduració del Tercer Sector. No tots els joves que han estat tutelats accedeixen als programes dissenyats per aquest sector, però *"en el cas de l'atenció als joves ex-tutelats, a Catalunya hi ha una llarga trajectòria de col·laboració entre l'Administració Pública i les entitats socials. Ha estat i és una experiència contínua d'enriquiment mutu pels dos agents, que ha fet possible arribar a articular i tenir uns programes consolidats, en els diferents àmbits, a què cal donar cobertura per garantir un bon procés d'emancipació (habitatge, suport econòmic, suport jurídic, formació o inserció laboral) alhora que un marc legal"* (Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, 2014).

És necessari seguir fent recerca en l'àmbit dels infants i joves en situació de protecció, i més concretament, en aquells que fan la seva transició cap a la vida independent, i d'aquesta manera, seguir treballant en el camí de la igualtat d'oportunitats d'aquestes persones.

7. Consideracions finals

La realització d'aquest treball ha aportat a l'estudiant una àmplia visió de la temàtica tractada. Ha permès indagar en com es duu a terme la transició dels joves tutelats cap a la vida independent, i conèixer-ne les diferents perspectives.

Les competències adquirides per l'alumna inclouen dues vessants: la personal i l'acadèmica. La personal fa referència a tots aquells aspectes relacionats amb la reflexió, l'argumentació i les propostes de millora, sempre guiats per uns valors; i pel que fa a l'acadèmica, a tots aquells coneixements, competències i conceptes, i al desenvolupament en la pràctica.

La recerca bibliogràfica ha requerit capacitat de busca, de selecció de la informació i de síntesi; i la realització de les entrevistes als diversos professionals ha exigut contactar amb aquests i facilitar un espai amb un clima de confiança i distensió.

Els temes tractats en aquest treball, a l'igual que la metodologia emprada, tenen relació amb aspectes apresos al llarg del Grau, destacant-hi la capacitat d'aportar una visió crítica i constructiva a l'àmbit escollit. El que es buscava, doncs, era nodrir-se d'informació i ser capaç de contemplar les diferents visions respecte al tema, endinsant-se en el món professional, i a partir d'aquí, realitzar un anàlisi per exposar quins canvis serien necessaris per a millorar el procés de transició cap a la vida independent per part dels i les joves ex-tutelats/des.

8. Referències

Bibliografia

- Bàrbara, M. (2009). *¿Quién me ayuda a hacerme mayor? El acompañamiento socioeducativo en la emancipación de los jóvenes extutelados*. Educación Social (42).
- Bertran, I. Casas, F. Malo, S i Montserrat, C (2011). *Los itinerarios educativos de los jóvenes ex-tutelados*. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad.
- Camacho, J. (2013). *De la dependència a l'emancipació dels joves tutelats i ex-tutelats. Claus per a l'acompanyament en aquest procés*. Col·lecció Eines (13). Barcelona: Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya.
- Casas, F., Montserrat, C., Malo, S. (2010). *Resum de l'informe espanyol: L'educació i els joves ex-tutelats*.
- Comas, Marta (2008). *Acompañamiento voluntari i vincle afectiu: experiències d'acompanyament amb joves ex-tutelats*.
- Jariot, M., Rodríguez Parrón, M., Sala, J., i Villalba, A. (2008). *El proceso de desinternamiento de jóvenes extutelados para favorecer una inserción sociolaboral positiva. Análisis de la situación actual en los Centros Residenciales de Acción Educativa de Cataluña*. Bordón , 60 (3).
- Jariot, M., Sala, J., i Arnau, L. (2015). *Jóvenes tutelados y transición a la vida independiente: indicadores de éxito*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Martos, Miguel José (2006). *La finestra. L'educador social: un professional més dels EAIA*. Butlletí d'Inf@ncia núm. 2.
- Ponce, Antonio (2008). *Estudi sobre els joves residents en recursos de la DGAIÀ: L'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Ex-tutelats, principal recurs de sortida*. Butlletí d'Inf@ncia: En profunditat, #21
- Síndic de Greuges de Catalunya. (2009). *La protecció de la infància en situació d'alt risc social a Catalunya. Informe extraordinari*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2015). *Joves ex-tutelats: el repte d'emancipar-se avui*. Dossiers del Tercer Sector (41).
- Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. (2014). *Joves ex-tutelats: el repte d'emancipar-se avui*. Dossiers del Tercer Sector (33).
- Torralba, J.M (2011). *Infància, adolescència i joventut: atenció, protecció i participació*, a Aguilar, M., F. Ges, C., Pelegrí, X., Rimbau, C., Sabater, J., & Vilà, A. *et al* (2011). *Els Serveis Socials a Catalunya: aportacions per al seu estudi*. (X. Pelegrí, Ed.) Lleida, Tarragona: Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili.

Webgrafia

- Ballester, Lluís. (2014) *Joves sense futur? L'emancipació dels joves tutelats per l'administració*. Acadèmia.edu. Recuperat de http://www.academia.edu/7610898/Joves_sense_futur_Lemancipaci%C3%B3_del_s_joves_tutelats_per_ladministraci%C3%B3
- Creu Roja. *Acolliments familiars*. Recuperat de <http://www.acollimentfamiliar.org/modalitat-especialitzat-ucae.php>
- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Recuperat de <http://treballiaferssocials.gencat.cat/>
- *Documents professionalitzadors: definició d'educació social, codi deontològic de l'educador i l'educadora social, catàleg de funcions i competències de l'educador i l'educadora social*. Barcelona: Asociación Estatal de Educación Social, 2007. Recuperat de http://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Article/20140116_EDUCACIO_SOCIAL
- Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA). (2009). *Guia sobre l'acolliment familiar*. Consultat el 10 de març de 2016, de Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya. Recuperat de http://www20.gencat.cat/docs/dasc/03Ambits%20tematics/01Acollimentsiadopcions/Acolliments/Acollir_infant/documents/guia_acolliment.pdf

Legislació

- Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic. BOE núm. 201 (2006).

9. Annexos

9.1. Enregistrament entrevistes

